

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΖ'

Συνδρομή ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχοῦντα ἀπὸ
1 Ἰαννουαρίου ἐκαστ. ἔτους καὶ εἶνε ἑτήσιαι: — Γραφεῖον Διευθ.: Ἐπὶ τῆς λωφ. Πανεπιστημίου 39.

29 Ἰανουαρίου 1884

ΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Διήγημα.

Συνίξις καὶ τέλος' ἐδὲ σελ. 53.

Δ'

“Ὅταν συνεπλήρωσε τὴν περιγραφὴν τῆς ὀπτασίας αὐτοῦ ὁ δυστυχὴς φίλος μου, ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῶν ἐκείνων τῶν συγκινήσεων, ἃς ὑπέστη ἐνώπιον αὐτῆς κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα, ἔμεινεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἀδρανῆς καὶ ἄφωνος ἐπὶ τῆς θέσεώς του, ὡς ἄνθρωπος ἀποκαμῶν κ' ἐξηντλημένος ἐξ ὑπερβολικῆς κοπώσεως. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς μαραμμένης αὐτοῦ μορφῆς δὲν ἐπεκάθητο πλέον τῶρα ἡ ἀγρία, ἡ ἀνησυχαστικὴ ἐκείνη θλίψις. Ἡ ἀνακοίνωσις τῆς συμφορᾶς τὸν ἀνεκούφισεν. Ἡ γλυκεῖα ἀνάμνησις τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ μεσιτευσῆς παρθένου τὸν ἐπαρηγόρησεν. Ὁ πυρετὸς τῶν νεύρων του ἐλάφρηνεν μόνον οἱ ὀφθαλμοὶ του διετέλουν ἀκόμη ἐκστατικῶς ὑψωμένοι. Ἄλλ' ἡ ἐκστασις αὕτη ἦτον ἐκστασις ἀνθρώπου ἐσωτερικῶς κ' ἐν κατανύξει προσευχομένου, οὐχὶ ψυχῆς ἐπτοημένης καὶ τρεμούσης πρὸ τῶν ἰδίων αὐτῆς φαντασμάτων. Μία μυστηριώδης, ἀλλ' ὑπερκόσμιος ἡδονὴ ἐδάνειζεν, ἔλεγε, εἰς τὸ βλέμμα του, τὴν ὑπερβολικὴν ἐκείνην λάμψιν.

— Ἀπέθανεν! ἐψιθύρισε μετὰ μακρὰν σιωπὴν. — Ἀπέθανεν! Μοὶ τὸ λέγει ἡ καρδιά.

— Ναί, Πασχάλη, ἀπέθανεν! Εἶπον ἐγὼ τρυφερῶς. — Ἦτο πεπρωμένον. “Ὅλοι θ' ἀποθάνωμεν.

— Ἄλλ' ἡ καρδιά μοι λέγει—ἐξηκολούθησεν ἐκεῖνος ἐν ἀγίῳ ἐνθουσιασμῷ, ὅτι δὲν ἀπέθανεν διὰ παντός. Αἱ ψυχαὶ μας συγκαινοῦσι καὶ διὰ τῆς ὕλης ἀκόμη. Βλέπεις, ἦσαν προσωρισμένοι ἢ μία διὰ τὴν ἄλλην. Ἡ ἐδική μου εἰς τὴν παραφορὰν ἐνὸς προώρου πάθους διεκύβευσε τὸν προσωρισμὸν τῆς καὶ τὸν ἔχασε. Τιοιουτοτρόπως ἐματαιώθη ἡ ἐπὶ τῆς γῆς ἔνωσις μας. Ἄλλ' ἐκεῖ ἐπάνω. . . ὦ, ἐκεῖ ἐπάνω θὰ τῆς ὑπάγω καρδίαν κεκαθαρμένην εἰς τὰ δάκρυά μου, ἐξηγνισμένην διὰ τῆς μετανοίας. Καὶ θὰ ἐνωθῶμεν αἰωνίως, αἰωνίως! — Τί εἶναι ἡ ζωὴ; — Ἐπειτα, τὸ αἰσθάνομαι. Ἡ ψυχὴ μου ἀνυπομονεῖ, κ' ἐργάζεται ἀκάματος

συντρίβουσα καὶ διαρρηγνύσα τὸ συνέχον αὐτὴν ὑλικὸν κέλυφος. Τὰ πτερά τῆς ἐμεγάλωσαν, ἐδυναμώσαν. . .

Πρὸ τῶν παραθύρων τοῦ δωματίου, ἐν τῇ βαθυτάτῃ σιγῇ τῆς νυκτός, ἠκούσθη αἴφνης τὸ βαθύφωνον τοῦ νυκτοφύλακος κέρας καὶ τὸ βραχνὸν αὐτοῦ κέλευσμα. Ἐν Κλάουσθαλ, ὅπως κατὰ τὸν μεσαιῶνα, οὕτω καὶ σήμερον ἀκόμη ὁ νυκτοφύλαξ περιέρχεται βραδέσι βήμασι τὰς ἐρήμους ὁδοὺς ὀλονυκτικῆς, ὡς μαῦρον φάσμα, μὲ τὸ κέρας ἐπὶ τῆς πλάτης καὶ τὸν θαμβὸν φωνὸν ἀνὰ χεῖρας, ἀναγγέλλων τὴν παρέλευσιν τῶν ὥρων, καὶ κελεύων τοὺς τυχόν ἀγρυπνοῦντας νὰ σβύσουν τὸ φῶς, νὰ παραχώσουν ἐπιμελῶς τὸ πῦρ τῆς ἐστίας, πρὸς ἀποφυγὴν πυρκαϊᾶς.

Τὰ μεσάνυκτα εἶχον παρέλθῃ πρὸ πολλοῦ, ἀλλ' ὅταν ἀνέβην εἰς τὸν κοιτῶνά μου, ἤμην ἀκόμη τόσοσ συγκεινημένος, ὥστε μ' ὄλην τὴν ἡρεμίαν τῆς νυκτός ὥρας ὀλοκλήρους ὕπνος δὲν μ' ἐπήρχετο. Ἡ ἐρασιμία καὶ περικαλλῆς παράφρων, τὴν ὁποῖαν, ἴσως ἢ κατ' ἀρχὰς ἀδιαθεσία μου, ἴσως αἰ μετὰ ταῦτα διηνεκεῖς περὶ τοῦ Πασχάλη ἀνησυχίαι, εἶχον παρωθήσει τόσοσ μακρὰν εἰς τὸ βάθος τῆς μνήμης μου, ἐνησχόλει τὴν φαντασίαν μου τῶρα τόσοσ μάλλον ἐπιμόνος, ὅσῳ ζωηροτέρα ὑπῆρξεν ἡ ἀρχικὴ αὐτῆς ἐντύπωσις ἐπὶ τῆς ψυχῆς μου. Ἡ θλιβερὰ ἐκείνη σκηνη, ἧς ἐγενόμην αὐτόπτης μάρτυς ἀναχωρῶν τῆς Γοττίγγης, παρίστατο πρὸ τῆς μνήμης μου τῶρα ἀπαράλλακτος — Τί λέγω; — πολὺ ζωηροτέρα, πολὺ θλιβεροτέρα ἢ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἦτο τῇ ὄντι θαυμαστὴ ἡ ἔντασις, μεθ' ἧς, καὶ τὸ διάφορον φῶς, ὑφ' ὃ ἀνέβαινον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς μου τῶρα ὅλαι ἐκεῖναι αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐν τῇ φρενοκομείῳ ἐπισκέφσεώς μου. Ἡ φειδῶ καὶ ἡ εὐλάβεια, μεθ' ἧς ὁ φιλόστοργος ἐκεῖνος διευθυντὴς μὲ εἰσήγεν, αἱ ἀφοψητὶ ἀνοίγουσαι καὶ κλείουσαι θύραι, τὸ στρογγύλον σχῆμα τῆς αἰθούσης, τὸ γλυκὺ κυανοῦν χρῶμα τῆς ἐπιστρώσεως τῶν τοίχων καὶ τῶν θυρῶν, οἱ παχεῖς τάπητες, τὸ εἶδος τῶν ἐπίπλων, καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐκ τοῦ βάθους φανταστικὴ ἐκείνη προέλευσις τῆς δυστυχοῦς Κλάρας, λευχειμονούσης καὶ λυσικόμου, μὲ τὸ ὑστερικὸν ἐ-

ρύθημα ἐπὶ τῶν παρειῶν, τοὺς ὠραίους γλα-
νοὺς ὀφθαλμοὺς, μὲ τὸ παιδικόν, τὸ ἀφελὲς αὐ-
τῆς βλέμμα, ἀφροντιστοῦσας τ' ἀτημέλητα τοῦ
φύλου τῆς κάλλη, χωρὶς συνειδήσεως τῆς τρο-
μερᾶς αὐτῆς δυστυχίας, ἀνευ ὑποφίας τοῦ πέν-
θους, εἰς ὃ ἡ φαιδρότης αὐτῆς ἐθύθιζε τὰς
καρδίας ἡμῶν — καὶ ἔπειτα τὸ ἐράσμιον τοῦ
λόγου· ἡ θελκτικὴ φιλαρέσκεια, μεθ' ἧς ἐτο-
ποθετήθη εἰς τὸ κατάλληλον φῶς, πρὸ τοῦ ἀ-
παστράπτοντος ὄργανου τῆς, ἡ ἀπαράμιλλος
τέχνη μεθ' ἧς οἱ λεπτοφυεῖς αὐτῆς δάκτυ-
λοι ἐξεκάλουν τοὺς μαγευτικούς τῆς χάρπας
τόνους — καὶ ἔπειτα ἡ μουσικὴ τῆς φωνῆς·
ἡ ἔννοια τῶν ἁσμάτων, τόσον σαφῆς τώρα
πλέον ἢ φλογερά ἐκτέλεσις· τὸ δραματικὸν πά-
θος· ἡ νευρικὴ ἑξάψις — καὶ ἔπειτα ἡ κορύ-
φωσις τῆς ἀπελπισίας· ἡ ἐκρηξις τῆς ὀργῆς· ἡ
ἐπίσκηψις τῆς μανίας! — ὅλα, ὅλα ταῦτα ἐπα-
νήρχοντο εἰς τὴν μνήμην μου, κ' ἐπανήρχοντο,
καθὼς εἶπον, πολὺ ζωηρότερον, πολὺ σημαντι-
κώτερον. Ἄλλ' ὅταν ἀνεμνήσθην τὰς μετὰ τὴν
σκηνὴν ταύτην συγχαίσεις μου ἐν τῷ διαδρόμῳ,
τὰς πικρὰς ἐκείνας μεμφιμοιρίας μου κατὰ τῆς
μητρὸς Φύσεως, ὡς ἀστόργου δῆθεν πρὸς ἡ-
μᾶς τοὺς ἀνθρώπους, δὲν ἤξεύρω πῶς ἀντετά-
χθηεῖς τὴν ἐπανάληψιν αὐτῶν ἢ σταθερὰ ψυ-
χικὴ βεβαιότης, μεθ' ἧς ὁ Πασχάλης πρὸ μι-
κροῦ ἔτι ἀπεξεδέχετο τὴν μετὰ τῆς νεκρᾶς αὐ-
τοῦ φίλης συνάντησιν ἐν τῇ αἰωνιότητι. Καὶ
δὲν ἐφθόνησα πλέον τὰ μηδαμινὰ πλεονεκτή-
ματα τῶν ζωυφίων καὶ κρυστάλλων, ἀλλ' ἀνα-
καθήσας ἐν τῇ κλίνῃ μου, ἐδόξασα τὸν Θεόν,
διότι ἐπροίκισε τὴν καρδίαν τῶν λογικῶν αὐ-
τοῦ πλασματῶν μετὰ τὴν γλυκερὰν, τὴν παρήγο-
ρον ἐλπίδα τῆς μετὰ θάνατον ὑπάρξεως. Τίς
οἶδεν ἐὰν καὶ ἡ δυστυχὴς Κλάρα εἰς τὰς φω-
τεινὰς τῆς διανοίας τῆς στιγμᾶς δὲν ἀπελάμ-
θανε τὸ εὐεργέτημα τῆς αὐτῆς παραμυθίας; ...

Ὁ Πασχάλης ἠγέρθη καὶ τὴν ἐπιῦσαν πρὸ
ἐμοῦ, ὅπως πάντοτε. Ἄλλ' ὅταν κατῆλθον εἰς
τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ συνήθως ἐλαμβάνομεν τὸ
πρόγευμα, τὸν εὖρον παίζοντα παιδρῶς μετὰ
μικρὰ τῆς οἰκοδεσποίνης ἡμῶν παιδιὰ. Ἦτον
ἐνδεδυμένος τὴν μεταλλευτικὴν αὐτοῦ στολὴν
καὶ ἐκάθητο πρὸ τοῦ ἀνοικτοῦ παραθύρου, ἐν
τῷ φωτὶ τοῦ θερμοῦ καὶ λαμπροτάτου τῆς πρω-
ίας ἡλίου.

— Ὁραία ἡμέρα σήμερα! — ἀνεφώνησεν ὡς
μὲ εἶδε. — Καλὴ ἡμέρα!

— Καλημέρα! εἶπον ἐγὼ γελῶν, διότι ἀ-
πεφεύχθη τοιουτοτρόπως τὸ ἔσο τυχηρὸς τῶν
Κλαουσθαλιῶν.

Ὁ Πασχάλης παίζων μετὰ τὴν ξανθοτάτην
κόμην τοῦ ἐπὶ τῶν γονάτων του μικροῦ κορα-
σίου — Ὁ καφῆς ἐκρῶσεν, εἶπεν, ἀλλὰ τόσον
τὸ καλλίτερον, ῥόφα τον μίαν ὥραν προτῆτερα
κ' ἐτοιμάσου νὰ βγοῦμεν.

— Καὶ ποῦ θὰ πάμεν, εἶπον ἐγὼ, θαυμαζῶν
τὴν εὐεργετικὴν ἐπιρροήν, ἣν ἐξήσκει ἐπὶ τῆς
διαθέσεως αὐτοῦ ἢ καλοκαιρία.

— Στὴν Καρολίνα! εἶπεν ἐκεῖνος ἐκφρα-
στικῶς. — Στὴν Καρολίνα!

— Σὲ ποῖα Καρολίνα; εἶπον ἐγὼ ἀπορήσας.

— Στὸ μεγάλο μεταλλεῖον τῆς Κλαουσθαλ,
ἀπήντησεν ἐκεῖνος, γελῶν διὰ τὴν ἀπορίαν
μου. Μὲ χιλιάδας ποδῶν βάθος, μετὰ πολλῶν
τετραγωνικῶν μιλίων ἔκτασιν, μετὰ σιδηροδρό-
μους εἰς τὰς σύριγγας του, μετὰ ποταμὸν ἐντὸς
αὐτοῦ, καὶ τὸ θαυμαστότερον μετὰ φορτηγίδας
ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ. Ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὸ γνω-
ρίσης.

Σπεύσας νὰ καταπίω τὸ κρύον ἀληθῶς πρό-
γευμά μου: Εἶμαι εἰς τὰς διαταγὰς σου, τῷ
εἶπον σῆκω! πάμε!

— Ὁχῶ! ἀνέκραξεν ὁ Πασχάλης. Ἐτοσ κα-
θὼς εἶσα;

— Καὶ μήπως ἔχω μαθῆς καὶ γιορτερὰ νὰ
φορέσω διὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Καρολίνας;

— Περίμενε ὀλίγον, εἶπεν ἐκεῖνος. Ὁ νοι-
κοκύρης θὰ σοῦ τὰ φέρῃ. Ἐφῆς εἰργάσθη, ὡς
μανθάνω, ὅλην τὴν νύκτα, καὶ ὅπου καὶ ἂν ᾔ-
ναι, θὰ ἔλθῃ νὰ κοιμηθῇ τὰς ὥρας του. Θὰ
μὰς δώσῃ τὴν μεταλλευτικὴν στολὴν του νὰ
τὴν φορέσῃς. Ἄλλως τὴν παθαίνεις ὡσάν τὸν
φίλον σου τὸν Χάινε.

— Καὶ τί ἔπαθεν ὁ Χάινε;

— Ἐπεσκέφθη τὸ ἴδιον μεταλλεῖον μετὰ τὰ
ῤοῦχα ποῦ φοροῦσε. Ἐνόσῳ ἦτον κάτω ὅσταν
σκοτεινὰ, δὲν τοῦ ἀπεφαίνετο ὅταν ὅμως ἐ-
βγῆκεν εἰς τὸ φῶς καὶ εἶδε τὴν κατάστασιν τῶν
ἐνδυμάτων ποῦ εἶχε. — Πολλαῖς Καρολίνας ἐ-
γνώρισα εἰς τὴν ζωὴ μου, ἀνέκραξεν ἐκπεπληγ-
μένος, ἀλλὰ καμμιά δὲν ἦτον τόσον λερωμένη!

Κ' ἐγελάσαμεν ἐπὶ τῷ ἀνεκδότῳ τοῦ σαρ-
καστικοῦ ποιητοῦ, κ' ἐγέλασαν μεθ' ἡμῶν καὶ
τὰ παιδιὰ, οὐχὶ ἐνόησαντα, ἀλλ' ἀπλῶς κατὰ
συμπάθειαν. Ἐν τούτοις ἡ ὥρα παρήρχετο, καὶ
ἀντὶ τοῦ οἰκοδεσπότου, εἰσηλθὲν ἡ σύζυγος αὐ-
τοῦ ἀναγγέλλουσα περιφροντις, ὅτι ἔκτακτος
ἐργασία καὶ κατεπίγουσα θὰ κρατήσῃ τὸν σύ-
ζυγον αὐτῆς ἐν τῷ μεταλλεῖῳ μέχρι μεσημ-
βρίας.

— Καθ' ἐμπόδιο σὲ καλὸ! εἶπεν ὁ Πασχά-
λης. Ἐρχεσθε ἄλλη ἡμέρα. Ἐγὼ ὅμως πρέπει
νὰ σπεύσω κατὰ τὴν θὰ τρέχῃ ἐκεῖ μέσα. — Καὶ
μετὰ τὸ ἄσμα ἐπὶ τῶν χειλέων ἐξῆλθε πρὸς ἀνα-
ζήτησιν τῶν ἐργαλείων του.

Ἡ ἀπροσδόκητος ἐκείνη φαιδρότης κ' εὐ-
τραπελία δὲν ἤξεύρω πῶς μ' ἐπαραξένευσεν. Εἶ-
χον τόσας ἡμέρας νὰ τὸν ἰδῶ ὀλίγον εὐθυμον
καὶ ζωηρόν! Ἦτον ἄρά γε ἀποτελέσμα τοῦ
καιροῦ μόνον;

— Χαῖρε! μέχρι μεσημβρίας. — εἶπεν ἀ-
περχόμενος μετ' ὀλίγον. Καὶ ἔσο ἔτοιμος διὰ τὴν

ἐκδρομὴν μὰς εἰς τὸν Χιονόσκουρον. Δὲν ἔγο-
μεν καιρὸν διὰ χάσιμον.

— Πῶς! Εἶπον ἐγὼ! Ἐκδρομὴν εὐθὺς ἀ-
μέσως μετὰ τὸσας βροχὰς; Ὅθι πνιγῶμεν εἰς
τὰ νερά καὶ ταῖς λάσπαις! Ἐπειτα σὺ θῆες ἀ-
κόμη ἦσουν ἄρρωστος!

— Νὰ τί θὰ ᾤθῃ δάσκαλος! εἶπεν ὁ Πασχά-
λης, προσποιηθεὶς ὅτι δὲν ἤκουσε τὰς τελευ-
ταίας μου λέξεις. — Περιμένει νὰ εὕρῃ νερὰ καὶ
λάσπαις ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων! Λάσπαις
ἐδῶ πέρα δὲν ἔχομεν ἐμεῖς, παιδί μου, οὔτε
νερά. Διότι αἱ κατοφερεῖαι δὲν τ' ἀφήνουν νὰ
σταματήσουν οὐδὲ στιγμὴν. Οὔτε εἰς τὰς κοί-
τας τῶν χειμάρρων δὲν διαμένουν ἐπὶ πολὺ χά-
νονται εἰς τὸ ἔδαφος ἀπὸ διαστήματος εἰς διά-
στημα, καὶ γεμίζουν τὰς μεγάλας ὑπογείους
δεξαμενὰς καὶ λίμνας, ἀπὸ τὰς ὁποίας τρέ-
φονται τόσαι πηγὰὶ καὶ ρυάκια καὶ ποταμοὶ
τῶν πεδινῶν περιχώρων.

Καὶ προσαρτήσας τὸν μεταλλευτικὸν φανὸν
ἐπὶ τῆς ζώνης, καὶ καλυφθεὶς μὲ τὸν ὠμοσκεπῆ
τοῦ πύλου, ἔσφιξε τὴν χειρὰ μου νευρικῶς καὶ
— Glück auf! — μὲ ἀπεχαίρησεν. Τὸν ἔ-
βλεπον ἀναχωροῦντα μὲ τὴν στυλπνὴν αὐτοῦ
σφύραν ἐπὶ τοῦ ὤμου ἀστράπτουσαν ὑπὸ τὰς
ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, καὶ μυστικός τις πόθος μὲ
ᾤθει νὰ δράμω κατόπιν του, νὰ τὸν σφίξω εἰς
τὴν ἀγκαλὴν μου, νὰ μὴ τὸν ἀφήσω νὰ χωθῆ
μέσα εἰς τὰς ὑγρὰς καὶ σκοτεινὰς τῶν μεταλ-
λειῶν στοὰς κατὰ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἡμέραν,
ἀλλ' ἐσκέφθη πάλιν, ὅτι ἡ ἀγαπητὴ του ἐνα-
σχόλησις ἰσως τοῦ διασκεδάζει ἀποτελεσμα-
τικώτερον τὰς μελαγχολικὰς του σκέψεις. —
Εἶθε νὰ εἶχον ὑπακούσῃ εἰς τὴν ὀρμὴν τῆς καρ-
διάς μου! — Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἦλθε, φεῦ!
Δὲν ἦλθε, τὸν ἔφερον — τὸν ἔφερον νεκρόν!

Αἱ συνεχεῖς καὶ ῥαγδαῖαι βροχαὶ, εἰσδύσα-
σαι διὰ τῶν πόρων καὶ τῶν ὀπῶν τῆς γῆς, εἶ-
χον ὑπερπληρώσει τὰς ἐπὶ τοῦ μεταλλείου
τῆς Καρολίνας ὑπογείους κοιλότητας. Ὁλην
τὴν νύκτα εἰργάζοντο πρὸς διοχέτουςιν τῶν
εἰσρευσάντων ὑδάτων οἱ μεταλλευταί, ἀλλὰ τὸ
ἀσύνηθες βᾶρος ἢ ἡ διεἰσδυσίαι αὐτῶν, διαβρέ-
ξασα κατεκρήμνισε μίαν στοὰν, ὑπὸ τὰ χῶματα
τῆς ὁποίας ἐτάφησαν δεκάδες ἀνθρώπων. Πρῶ-
τος ἐξάχθεις ἐκ τῶν θυμάτων ἦτον ὁ δυστυχὴς
Πασχάλης. Δὲν εἶχε πλακωθῆ ὑπὸ τὰ χῶμα-
τα, ἀλλ' εὐρέθη νεκρὸς πλησιέστατα τοῦ κα-
ταπεσόντος μέρους. Ἡ γενομένη νεκροψία ἀ-
πέδειξεν ὅτι ὁ πτωχὸς ἀπέθανεν ἐξ ἀποπληξίας
τῆς καρδιάς. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἔχαρακτηρί-
σθη ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ ὡς πρὸ πολλοῦ ἤδη πά-
σχον. Ὁ κλονισμὸς, ὃν ὑπέστη κατὰ τὴν στιγ-
μὴν τοῦ κινδύνου, ἐπέφερε τὴν τελευταίαν κα-
ταστροφὴν!

Πρὶν ἢ εἰτι συνέλθω ἐκ τῆς κεραυνοβόλου
πληγῆς, ἦν ἡ ἀπώλεια τοῦ φιλάτου μοὶ κα-

τέφερον, ἐν τῷ μέσῳ τῶν πνιγῶν ἀντη-
χούντων καπετῶν καὶ θρήνων ὀλοκλήρου τῆς
πόλεως πενθούσης, μοὶ ἐπεδόθη ἐπιστολὴ τοῦ
ἐκ Γοτίγγης ἱατροῦ μου κυρίου Χ* * *. Ἐμάν-
τευον τὴν φύσιν τοῦ περιεχομένου. Ἄλλ' ἡ πρὸ
τῶν ὀφθαλμῶν μου καταπληκτικὴ συμφορὰ ἐ-
ξουδετέρου τὴν πικρίαν τῶν ἐπιπληξέων τοῦ
καθηγητοῦ διὰ τὴν πρὸς τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ
παρακοὴν μου. Μετ' ἀπροσέκτου βίας καὶ τοῦτ'
αὐτὸ μετὰ δυσαρσεκείας μου διήλθον τὰς δυ-
σαναγνώστους ἀπειλὰς του. Ὅθι μοὶ ἦτον ἀλη-
θῶς ἀδιάφορον, ἂν μετὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀ-
πέθνησκον, συνεπιὰ τῆς πρὸς τὸν ἱατρὸν πα-
ρακοῆς μου! Εἶχον ἰδεῖ ἔτι ἀπαξ τὸν ἐπιστή-
θιον φίλον μου. Ἐπαρηγόρησα ὅσον τὸ κατ' ἄν-
θρωπον τὴν θλίψιν τῆς ἀδελφικῆς του καρδιάς.
καὶ, μακρὰν τῆς φιλάτης ἡμῶν πατρίδος, μα-
κρὰν τῆς φιλοστόργου μητρὸς, μακρὰν τῶν
συγγενῶν καὶ οἰκειῶν, εὐρέθη κἂν ἐγὼ νὰ κλεί-
σω τοὺς ἀποκαμόντας αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς καὶ νὰ
κηδεύσω τὸν νεκρὸν του. Ἄλλ' ὅταν ἔφθασα εἰς
τὸ τέλος τῶν ἀπειλῶν καὶ παραινήσεων τοῦ ἱ-
ατροῦ, δύο τρεῖς γραμμαὶ, ὡς ὑπερόγραφοι,
ἀμελῶς καὶ μετὰ βίας παρερριμέναι, προσείλ-
κυσαν πλὴν μου τὴν προσοχήν. « Ἐν παρόδῳ
σὰς πληροφωρῶ, ἔγραψεν ὁ ἀγαθὸς γέρον, ὅτι
ἡ δυστυχὴς, ἦν ἔτυχε νὰ συνεπισηφεθῶμεν
κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεώς σας ἐν τῷ
φρενοκομείῳ, ἀπηλλάγη τῶν δεινῶν της. Ἐ-
τελεύτησε τὴν νύκτα τῆς προχθῆς, μὲ τὴν ἐλ-
πίδα ἐπὶ τῶν χειλέων, ὅτι ὑπάγει νὰ εὕρῃ τὸν
μελλόνυμφόν της. Σπάνιον τέλος τῶν νόσων,
ὅσαι ἔχουν τὴν ἔδραν των μόνον ἐν τῷ ἀγνώ-
στῳ παράγοντι Ψ ἤγουν τῆ ψυχῆ! » Τὴν νύ-
κτα τῆς προχθῆς! Ἀκριβῶς τὴν νύκτα, καθ'
ἦν ὁ δυστυχὴς Πασχάλης τὴν εἶδεν ἐν ὀπτα-
σίᾳ ἐπὶ τῶν οὐρανῶν! Πρὸ τοῦ Θεοῦ της! Ὅ-
ποία ὑπερφυσικὴ ἀνταπόκρισις! Ἀληθῶς αἱ
ψυχαὶ τῶν ἀτυχῶν τούτων ἐραστῶν *συνεκοι-
νῶνται καὶ διὰ τῆς ἕλης ἀκόμη!* . . .

Τρεῖς ἡμέρας μετὰ ταῦτα τὸ ἑσπερινὸν λεω-
φορεῖον ἐξήρχετο τῆς Κλάουσταλ βαρῦ καὶ ἀρ-
γοπόρον. Περισσότεροι τῶν ὑπερπληρούτων
αὐτὸ ἐπιβατῶν ἦσαν ἐκ τῶν κύκλωθεν ἀποστα-
λέντων ἀντιπροσώπων, ὅπως παρὰστώσιν εἰς
τὴν δημοτελῆ κηδεῖαν τῶν θυμάτων τῆς ἀπο-
φράδος ἐκείνης. Συμπεπωκότες καὶ κατηφεῖς,
ἐτηροῦμεν ἐν τῷ ὀχήματι βαθεῖαν θλιβερωτά-
την σιγήν. Ὅταν ἀνήλθωμεν τὴν πρὸς τὸ δά-
σος ἀνωφέρειαν, ὁ ταχυδρόμος δὲν ἐσάλπισε τὸ
σύνθηες ἀποχαιρετιστικὸν αὐτοῦ σάλπισμα. Ὁ
ἥλιος δὲν εἶχεν ἔτι δύσει, ἀλλὰ μετὰ τὸν σφο-
δρὸν ἀνεμον τῆς ἡμέρας ὁ οὐρανὸς ἐπαπειλεῖ
μίαν ἀπὸ τὰς βροχερωτάτας ἐπὶ τοῦ Χάρτς νύ-
κτας. Ζοφερὰ νέφη ἐκάλυπτον ἀκίνητα ὀλην
αὐτοῦ τὴν ἐπιφάνειαν. Τὰ τελευταῖα πτηνὰ

ἐπέτων ὡς βέλη σιγηλά, ὅπως κρυβῶσιν εἰς τὸ νυκτερινὸν αὐτῶν καταφύγιον. Τὰ ὑψιτενῆ καὶ μελανὰ σώματα τῶν πευκῶν καὶ τῶν πιτύων διεκρίνοντο ἐν τῇ ὀμιχλώδει ἀποστάσει, ἀκίνητα καὶ μελανὰ, ὡς σκιαὶ πενθοφόρων. Ἐπεκράτει ἡ συνήθης πρὸ τῶν καλοκαιρινῶν ὄμβρων πληκτικὴ νηνεμία. Θὰ ἔλεγεσ ὅτι καὶ ἡ ἄψυχος φύσις ἐπένθει μεθ' ἡμῶν.—Μικρὸν πρὶν εἰσέλθωμεν εἰς τὴν σκοτίαν τοῦ δάσους παρέκυψα ἐκ τῆς θυρίδος τῆς ἀμάξης ὅπως ἰδῶ ἔτι ἀπαξ τὸν ὑψηλὸν *Χιορόσκουφορ*. Κωνικὴ δέσμη πορφυροχρῶσων ἀκτίνων, ἐκ τῆς δύσεως ἐξακοντιζομένη, ἐχρωμάτιζε τὴν λευκὴν αὐτοῦ κορυφὴν καθιστώσα μοι διακριτὸν τὸ ἐπ' αὐτῆς ξενοδοχεῖον, ἀλλὰ πρὸς στιγμὴν μόνον. Δάκρυα πλημμυρῆσαντα, ἐθάμβωσαν τοὺς ὀφθαλμούς μου.—Ἐντεῦθεν ἐπεράσαμεν μετὰ τοῦ Πασχάλη! Ἐντεῦθεν μοὶ ἔδειξε τὸ ξενοδοχεῖον. Ὅποια ἀντίθεσις μεταξὺ ταύτης καὶ ἐκείνης τῆς ἐσπέρας! Καὶ ὅμως ἡ αὐτὴ σιγή, ἡ αὐτὴ γαλήνη!—Ἐκεῖ ἀνελογίσθη, ὅποια τρικυμιώδης ἀγρία ταραχὴ θὰ ἐπεκράτει ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀτυχοῦς νέου κατὰ τὴν μαγικὴν, τὴν γαληνιαίαν ἐσπέραν τῆς συναντήσεώς μας. Διαρκεῖς ἀνατριχιάσεις διέδραμον τὸ σῶμά μου! Πόσον ἀληθὴς ἦτον ἡ μελαγχολικὴ ἐκείνη ποίησις! Πόσον φυσικὴ ἡ ἐπ' ἐμοῦ ἐπιδρασίς της! Καὶ πόσον, πόσον ταχέως, φεῦ! ἐξεπληρώθη ἡ θλιβερὰ αὐτῆς ὑπόσχσις. Τὰ δάκρυα κατέκλυσαν ἐκ νέου τοὺς ὀφθαλμούς μου. Οἱ στίχοι ἐπανῆλθον αὐτομάτως ἐπὶ τὰ χεῖλη μου:

Ἐπὶ πάντων τῶν ὁρέων
ἡσυχία βασιλεύει·
ἐπὶ τῶν κλαδίσκων πλέον
οὔτε φύλλον δὲν σκαλεύει.
Τὰ πτηνὰ ταῖρι ταῖρι
κοιμῶνται σιγὰ κ' εὐτυχῆ—
Ὡ, καρτέρει, καρτέρει,
καὶ σὺ θὰ κοιμᾷς ἐν βραχεῖ!

G. M. BIZYHNOS

Ὁ γνωστὸς ἑλληνιστὴς κ. Γουστάβος d'Eichthal, ὅστις καὶ ἄλλοτε ὑπεστήριξε τὴν ἀνάγκην τῆς παραδοχῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς γλώσσης διεθνούς, λαθῶν τὸ ἐνδόξισμον ἐκ διατριβῆς καταχωρισθείσης ἐν τῇ ἀρτιφανεί «Φυσιολογικῇ Ἐπιθεωρήσει», ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Ἐπιστημονικῇ Ἐπιθεωρήσει» (*Revue Scientifique*) τὸ κατωτέρω πολλοῦ λόγου ἄξιον ἄρθρον.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ὡς γλώσσης κοινῆς τῆς ἐπιστήμης.

Ἐν τῷ τεύχει τῆς 13 Ὀκτωβρίου ἡ Ἐπιθεωρήσις τῆς φυσιολογίας (*Revue de Physiologie*) ἐδημοσίευσεν σπουδαιοτάτας παρατηρήσεις περὶ τῆς ἀνάγκης κοινῆς ἐπιστημονικῆς γλώσσης· συγχρόνως δὲ κατεδείκνυ μετὰ θλίψεως ὅποῖον κενὸν ὑπάρχει ἐν τῇ ἐπιστήμῃ,

ἀφ' οὗτου δὲν γίνεται πλέον χρῆσις τῆς λατινικῆς. Εἶναι τοῦτο ζήτημα, εἰς ὃ ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἡσυχολήθη, ἐπεθύμουν δ' ἂν μοὶ ἐπιτρέπετε νὰ ὑποβάλω ὑμῖν διὰ βραχέων τὴν λύσιν, ἣν ἐπισταμένως μελετήσας τὸ θέμα κρίνω ὡς τὴν καταλληλοτάτην.

Πρὸ τούτου ὅμως ἐπάναγκες νὰ ὑπομνήσω καὶ νὰ παραθέσω ἐνταῦθα αὐτολεξεῖ τὴν κυριωτάτην περικοπήν, ἐν ἣ ὁ γράφας τὸ ἐν τῇ Ἐπιθεωρήσει ἄρθρον ἐξέθηκε τὴν γνώμην του, δικαιολογῶν ἅμα τὴν θλιψίν του διὰ τὴν ἀχρηστίαν τῆς λατινικῆς. Τὰ πράγματα, τὰ ἐπιχειρήματα ἐφ' ὧν βασιίζεται θὰ δικαιώσωσι, φρονῶ, ἢ τουλάχιστον θὰ καταστήσωσι συγγνωστὴν τὴν ἀπόπειράν μου ταύτην.

Καταδειξας τὰς δυσχερεῖς, αἰτινες προέκυψαν ἐκ τῆς βαθμιαίας ἐγκαταλείψεως τῆς λατινικῆς γλώσσης, καὶ αἰτινες προσκαίρως ἐξωμαλίσθησάν πως κατὰ τὴν παρελθούσαν ἑκατονταετηρίδα, ἕνεκα τῆς χρήσεως τῆς γαλλικῆς ὡς γλώσσης ἐπιστημονικῆς παρά τισιν ἔθνεσιν, ὁ συγγραφεὺς ἐξακολουθεῖ οὕτω «Βεβαίως παλινδρομία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γείνη· ἢ λατινικὴ εἶναι γλώσσα νεκρά, καὶ ὡς γλώσσα ἐπιστημονικὴ, καὶ ὡς κοινὴ γλώσσα ἡ συνήθεια τοῦ γράφειν λατινιστὶ τὰ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα ἐξέλιπε καὶ πιθανώτατα ἐξέλιπε διὰ παντός· πᾶσα δὲ προσπάθεια πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὸ παρελθὸν θάπέβαινε ματαία. Ἀλλὰ καίπερ ἀλυσιτελής δὲν εἶναι ὅμως ἀνοίκειος ἡ θλιψίς καὶ ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ θλιβώμεθα διότι οὕτω κατεστράφη ἡ ἐνότις τῆς ἐπιστημονικῆς γλώσσης... Ἡ χρῆσις δεκαπέντε διαφόρων γλωσσῶν, λαλουμένων νῦν ἐν ταῖς πεπολιτισμένους ἔθνεσιν εἶναι μέγιστον κώλυμα, νομίζω δ' ὅτι ἀφ' οὗ καταναλώσῃ τις ὥρας πολλὰς εἰς κατανόησιν συγγραμμάτων γερμανικῶν, ἀγγλικῶν, ἰταλικῶν, ἡσμειώσεων ῥωσικῶν, ὀλλανδικῶν, δανικῶν, σουηδικῶν κτλ. ἂδύνατον νὰ μὴ ἀναπολήσῃ μετὰ πόθου τοὺς χρόνους, καθ' οὓς πάσας τὰς ζώσας γλώσσας, ἄς ἐπιπολαίως κατ' ἀνάγκην μανθάνει ὁ ἐπιστήμων, ἀνεπλήρου ἢ γνώσεως μιᾶς μόνης γλώσσης, ἢς ἀπαράμιλλος ἡ σαφάνεια».

Εἶναι βέβαια ἀναμφηρίστως τὰ παράπονα ταῦτα καὶ ἡ θλιψίς δικαία. Ὁ συγγραφεὺς μετὰ παρησιαίας διεκήρυξε τὸ ἐνδύμυχον αἶσθημα πάντων. Ὅμως ἂν ἡ θλιψίς εἶναι δικαία, μὴ δὲν ὑπάρχουσιν ἐπίσης καὶ δικαίαι ἐλπίδες; Ἀφ' οὗ ἡ λατινικὴ ἀνεκλήτως κατεδικάσθη, ὡς μὴ δυναμένη πλέον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κοινῆ

1. Ταῖς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως μνημονευομένας γλώσσας προσθεθεῖσθαι τὴν ἰσπανικὴν, ἢ πορτογαλικὴν, ἢ οὐγγρικὴν, ἢ τσεχικὴν, ἢ πολωνικὴν, αἱ διάφοροι διάλεκτοι τῆς κυρίως καλουμένης σλαβικῆς γλώσσης, ἢ βυμανικὴ, ἢ τουρκικὴ, ἢ Ἰνδοστανικὴ, καὶ ταῦτα ἂν παραλίπωμεν τὴν ἑλληνικὴν, τὴν λατινικὴν καὶ τόσας ἄλλας.